

Hattyúk dala

Az atyát városunkban Hattyú Vilmos néven ismerték, makulátlan közszeretnek örvendett. Valójában Hafferer Vilmos Wilfrid volt az okmányokon szereplő neve, soha nem intézte el a magyarosítást. Üzlete, a főterüinktől másfél saroknyira lévő Hafferer Pékség emberemlékezet óta látta el kivételesen finom, lassan száradó kenyérrrel, zsömlyével, kiflivel, kaláccsal, barhesszel az igényes vevőket. Apja, nagyapja, sőt dédapja is ott verejtékezett a hatalmas, hófehér kemencénél, amelyben egyszerre kilencven vekni sültetett. Módszerüket szakmai titokként őrizték, mégis elterjedt, valószínűleg az egyik inasuk kotyogta ki, ittas állapotban. Igazán egyszerű. Fölfűtötték az égésteret faszénnel, fűjtatóval serkentették a parazsat izzásra, majd egyszerűen belekotorták a hosszú nyelű fémkapával egy öblös vándlingba, s azt félretolták. Ekkor helyezték be falapáttal a frissen kelt cipókat, köréjük péksüteményeket, vagy amit éppen készítettek. A sütés alatt a vándlingot gondosan betakarták, így a parázs nem hamvadt el, s újra használhatták, hosszabb-rövidebb fűjtatózás után.

Mindannyian azt hittük, a Hafferer Pékséget üzemeltető család zsidó eredetű, pedig felvidéki svábok voltak, a Mária Terézia féle betelepítési hullámmal keveredtek Pozsonyba, majd Székesfehérvárra, onnét néhányan városunkba. Vilmos bácsi még úgy beszélt németül, mint a vízfolyás, ámbár számunkra ismeretlen dialektusban. Remekül szót értett azokkal a zsidókkal, akik jiddisül hadarásztak.

Hattyú (Hafferer) Miklóska viszont igazi antitalentumnak bizonyul nyelvek terén, a gimnáziumban meggyűlt a baja a göröggel és a latinnal, még a némettel is. Mi az istennek az a der-di-dász-di, hajtogatta a maga mentségéül. A karót nyelt Bárczy tanár úr erre azt felelte: Pontosan arra, mint nekünk az ikes igék! Miklóska pedig: Nekem azok se kellene!

Bárczy intőt adott neki: So ein Skandal! – amit Miklóska otthon nem mutatott meg, szépen aláhamisította Hattyú Vilmos cirkalmas kézjegyét. Olvasásban ugyan nem jeleskedett, írásban viszont verhetetlen volt. Arra nem számított, hogy turpissága egy napon belül lelepleződik, az apja és Bárczy tanár úr nemcsak a Kaszinóban üldögélt együtt, hanem a pécsi 69-esek társaságában is, mely a Király utcai Korzó Kávéházban gyülekezett, havi rendszerességgel, s épp a hamisítás másnapjára esett a soron következő iddogálás.

A 69-es gyalogezred a nagy háború előtt hosszú éveken át állomásozott városunkban, így sok siheder oda lépett be önkéntesnek akkor, amikor még szó se volt semmiféle valódi harcról, inkább hosszú cserkész tábornak tekinthették a szolgálatot. Hattyú Miklóst az apja kicibálta ágyából, miután hazatért a Hajó vendéglőből, ahová a Korzóból katonai alakzatban vonultak át vacsorálni, a Király utcai járókelők nagy mulatságára. Kukoricára térdepeltette a fiát, s azt sziszegte: Amíg meg nem embereled magad, du Schwein, addig magázódunk!

Miklóska kegyelemdőfésnek érezte, hogy az apja következetesen betartotta fenyegető ígéretét, főként mások jelenlétében. Megalázó, ha azt kéri: Legyen szíves a nyakába akasztani az asztalkendő, nehogy most is leegye magát, Miklós! Nagyon örült, amikor kiderült, hogy egyik-másik osztálytársát hagyományosan magázzak a szülei, ahogyan egymást is. Önük ilyen sose volt.

Azon a nyáron Balatonlellén nyaraltak, az Adél panzióban, de csak egy hétig. Tombolt a válság, a Hafferer Pékségnek sem ment túl jól, fojtogatta a jelzáloghitel, szaporodtak a kiegyenlített havi számlák, Vilmos bácsi adott árut mindenkinek fölírásra, ahogyan az apjától tanulta, aki szerint kenyeret megtagadni attól, aki kér, hétpecsétes bűn. Miklóska totyogós korában föltette nagyapjának a kérdést, mi az a hétpecsétes, mire a csonttá aszott öregúr azt felelte: Súlyos, na!

Július második felétől a szünidőt a Balokányi strandon töltötte, ahol a papa barátjának a lánya volt a vezető, és a rokonokat ingyen engedte be. Ez nem mindig kellett, Miklóska nagy előszeretettel mászott át a kerítésen a barátaival. Legjobban a medence vízében érezte magát, sőt a víz alatt. Addig gyakorolta, míg egy levegővel át tudott úszni faltól falig, legalul, a köveket egyenetlenségeibe kapaszkodva lökdöste magát előre, fokozva a lábtempók erejét. Szemét nyitva tartotta, pedig csípte a klóros víz, de érdekes volt a többi ember és a halványkék világ onnan lentről.

Az anyja ekkoriban minden bánatát a horgolásba és a kötésbe fojtotta, annyi sapkát, sálát és pulóvert gyártott a család valamennyi tagjának, hogy a férje szerint két életre is elegendő. Márpedig nekünk csak egy van! – tette hozzá nyomatékkal. Nem olyan biztos az, mondta erre Nándi, a bátyja.

A nyár legizgalmasabb eseményének Hattyú Sándor látogatása ígérkezett. Ő volt az a Hattyú, aki hivatalosan is magyarosított, de ugyan minek? Párizsban élt, és ott újra nevet váltott: *Alexandre Átous* lett belőle. Mőszjő Átú, magyarázta Miklósának az apja, érted?! Ő persze nem értette, a franciába még nem törhetett bele a bicskájával, nem tanulta. Azt sem tudta, miféle rokonuk ez a külön, aki – ahelyett, hogy elfogadta volna a szülei által fölkínált vendégszobát a Szigeti úti házban – a Nádorban nyitattott magának szobát. Itt szoktam, mondta, Miklóska anyja szerint dölyfösen.

Három hétig időzött városunkban, minden szerdán nyitott napot tartott a lakosztályában, s a közbeeső időkben úgy idézte maga elé mindazokat, akiket látni akart, mint egy bíróság. A szálloda libériás inasa kézbesítette a hotel díszesen nyomtatott kártyáin a meghívásokat, melyeken csupán a nap és az időpont állt, halványkék tintával. Alatta a kacifántos és kibetűzhetetlen szignó.

Hattyú Miklósát is odarendelte egy bizonyos péntek délelőttre, az apja kísérte oda, ám Hattyú Sándor kérésére odalent a kávéházban várta végig az audienciát. Előzőleg figyelmeztette a fiát, hogy nagyon vigyázzon a gazdag rokonnal. Miklóska nem értette, hogyan kéne vigyáznia. Az apja masszírozta a péklapáttól megkeményedett ujjait: Nehéz ezt... egy ilyen gyereknek, de... annyival elégedj meg, hogy ha közelít hozzád, ne engedj semmit se... érted?! Hát... igazából nem nagyon, mondta Miklóska. Akkor hallgass ide, ne hagyjad, hogy megfogjon! Tesék? Ne engedd, hogy megérintsen, tartsad a három lépés távolságot, ezt érted? Igen... és puszt se adhasson? Azt egyáltalába' ne... vagyis... nos, egyet, csak egyetlen egyet, érted?

Miklóska rájött, mit kerülgetett az apja. A Balokányi strandon a srácok már megsúgták neki, hogy Hattyú Sándor egy *Buserant*, ami azt jelenti, hogy fiúkkal csinálja. Miklóska már sejtette a választ, de azért rákérdezett: Micsodát? Válaszul azt a bizonyos mozdulatot kapta, hüvelyk csusszant a másik kéz csőbe hajtott ujjai közé.

Ilyen előzmények után vérvörös arccal állt meg a lakosztály fogadószobájában, ahová egy inas vezette, aki nem volt sokkal idősebb nála, csak az aranyújtásos egyenruha miatt látszott felnőttebbnek. Mingyár fogadja a nagyságos úr! – mondta az a másik fiú, és mély főhajtással kihátrált az ajtón. Ki az? – érdeklődött Hattyú Sándor bentről. Miklóska hallgatott. Nemsoká előjött a gazdag rokon, selyem háziköpenyben, alatta élesre vasalt fekete nadrág, csipkés ing, lazán kötött csokornyakkendő. Miklóska bemutatkozott. Szervusz! – Hattyú Sándor kezét rázott vele, tudom ám, hogy ki vagy, foglaljál helyet, érezd magadat otthon! Köszönöm – a kanapé szélére csüccsent. Kérdés, te tudod-e, ki vagyok én?

Miklóska habozott, csapdát sejtett, így óvatosan fogalmazott: Hát, a Hattyú Sándor bácsinak tetszik lenni, aki a párizsi rokon... rokonunk, ugyebár! – leengedte a hangsúlyt. A selyem köpenyes férfi biccentett, ahogyan a tanítók a helyes válasza: Bon, bien... rendben, de továbbá én vagyok a te nagy-nagy-nagytestvéred, rendben? Rendben, ismételte Miklóska szolgálatkészen, magában pedig elégedetten nyugtázta, hogy a papa instrukcióját betartotta, a bácsi nem érhetett hozzá.

Hattyú Sándor megkínálta bonbonnal és málnalikőrrel, mindkettőt Párizsból hozta. Miklóska fegyelmезetten fölhajtotta az italt. Hány éves vagy te most? Tizenhét múltam. Akkor figyelj szépen ide, mert ez hosszú lesz.

A bácsi nekifogott elmesélni az élete történetét. Hogyan került városunkból először Bécsbe. Miként tanulta meg a kereskedés csínját-bínját egy tiszteletre méltó idős dámától. Hogyan vesztette el a szüleit, gyors egymásutánban – a temetésekre hazajött, a másodikra nehezen sikerült, akkor már folyt a nagy háború. Amely elvette tőle azt a fiatalembert, aki a legfőbb reménysége volt. De ezt már biztosan hallottad a szüleidtől, mondták teneked, hogyan lett hősi halott Márton János! Miklóska elgondolkodott: Nem, eztet még nem hallottam magáról. Nem? – Hattyú Sándor csalódottnak látszott: Mi az istenről beszélgettek ti, ha erről sem? Visszategezhetesz bátran, hallod-e!

Miklóska rágta a szája szélét, érezte, kevésbé sikerült lepleznie, hogy miről beszélgetnek családi körben Hattyú Sándor kapcsán, a férfi leolvashatta az arcáról. Csönd lett, amolyan álmosító délutáni csönd, amelyet még a madarak is csak vonakodva törnek meg.

Hattyú Sándor témát váltott, most pedig mutat valami érdekeset. Oldalán álló hajókofferéhez sietett, mely úgy nézett ki, akár egy szekrény, polcokkal és rekeszekkel. Kulccsal nyitotta az egyik ajtócskát, a mögötte lévő részből előhúzta a szattyánbőrbe kötött füzetet. A dohányzó asztalra fektette, kinyitotta az elején. Miklóska nem tudta elolvasni a színes tintás írást. Itt-ott egy-egy betűcsoport ismerősnek tűnt, de mégsem állt össze értelmes szóvá a Miklóska által ismert nyelveken. A rajzoktól sem lett okosabb. Fák. Bokrok. Palánták. Körívek. És... mezítelel nő! Miklóska elvörösödött, még szűz volt. Gimnazista társai elvitték a piros lámpás házba, ám amikor az egyik nő beterelte a fülkéjébe, ő azonnal kifizette, s

csak ült a dikón. Amikor a bérnő kezdeményezni próbált, eltolta a kezét, köszönöm, de nem.

Lopva a gazdag rokonra pillantott, talán azért mutogatja ezeket őneki, hogy biztosítsa, nem igaz a pletyka. Zavarban volt. Várta, hogy Hattyú Sándor tovább lapozzon. Ami megtörtént, csakhogynéhány körkörös ábra után újra pucér nők, szabálytalan alakú medence égbék vizében.

Füle ekkor érzékelte: a gazdag rokon beszél hozzá. Arról, hogy kétszer ebben az életében nem követheti el ugyanazt a hibát. Meg erről a legféltettebb kincséről, ami – hiszi-e Miklóska vagy sem – többet ér, mint városunkban egy családi ház, de persze csak akkor, ha a vevő szakértő. Aztán valamiféle letétről, mely hamarosan elintéződik.

Minden tiszta? – kérdezte Hattyú Sándor váratlanul. Miklóska behúzta a fejét a nyakába, úgy tett, mintha nem hallotta volna, szeme a hét soron következő mezeten nőre tapadt, emezek körben üldögéltek, saját hordóikban, egyforma cucidurokkal, melyeken nincs bimbó. Tétován bölintott. Akkor megígéred? – Hattyú Sándor várakozón nézett rá. Meg.

Esküdj! – a gazdag rokon mutatta, tegye a kezét a szívére, s aztán ünnepélyesen szavalni kezdett, intésére Miklóska visszhangozta a mondatokat: Én, Hafferer Hattyú Miklós, esküszöm az élő Istenre, hogy mindent elkövetek annak érdekében, hogy a Hattyús kéziratot haszonélvezőként megőrizsem és gondozzam. A Hattyús kézirat a Pécsi Takarékbank páncéltárában kerül elhelyezésre, csupán a tulajdonos, Hattyú Sándor, és a haszonélvező, Hafferer Hattyú Miklós férhet hozzá, egészen addig, amíg valaki sikeresen és bizonyíthatóan megfejt. Annak utána mindent megteszek, hogy városunk múzeumában kerüljön méltó elhelyezésre, a haszonélvezet és a tulajdon fenntartásával. Hattyú Sándor halála esetén a tulajdon jog reám száll, s a haszonélvezet ezáltal megszűnik. A nevemre doktor Mandell József köz- és váltóügynél letétben elhelyezett kétezer francia frank felhasználásáról akként gondoskodom, hogy aki a kéziratot sikeresen megfejt, annak ezer francia frankot juttatok pályadíjként, a maradékból minden egyéb felmerülő költséget kiegyenlítek. Ha ezek után még marad az összegből, az saját célokra használható általam vagy örököseim által. Isten engem úgy segítjen.

Miklóska meghökkent saját hangjának remegésétől. Bon, bien, dűnnyögte Hattyú Sándor, az okmányt az apádnak kell aláírnia, mert te még kiskorú vagy. Minthogy választ nem kapott, megkérdezte: Akarod, hogy még egyszer átlapozzam neked? Ő mutatta, hogy igen, szeretné. Míg újra végigbámulta az ismeretlen szöveget és a rajzokat, Hattyú Sándor azt magyarázta, hogy ha megint háború lesz, Miklóska kövessen el mindent, nehogy szegény Márton Jánoska sorsára jusson, mert akkor a Hattyús kézirat gazdátlan marad.

Második látásra Miklóska igyekezett megjegyezni legalább a képeket, mert a jogi bikkfanyelvet nem értette, s azt hitte, most látja utoljára ezeket a kopott oldalakat. Amikor az apját fölvezette az egyenruhás lakáj, Hattyú Sándor az orra alá dugta a legépelt okmányt. Hattyú Vilmos az ornyergére csíptette cvikkerét, s gondosan átböngészte a több oldalas szöveget. Kérlek szépen, mi a szent szarnak terheled ezt a fiút ilyen bonyolult föladattal, ha közben a kézirat a tiedé marad? Higgyed el, megvan rá a jó okom, felelte Hattyú Sándor sötéten, amit majd megbeszélünk, ha ő nem lesz jelen.

Miklóska kelletlenül hagyta ott a lakosztályt, pedig a gazdag rokon azt ígérte, ha lemegy a földszintre a Nádor Kávéházba, annyi sütit és fagyit ehetsz az ő számlájára, amennyi beléfér. Jólvan, mondta Miklóska, de most már hagy nézzem végig! – azt megengedték neki. Negyvennégy oldalt számlált a Hattyús kéziratban, huszonnégy, mindkét felén teleírt lapot. Két tucat. Úgy érezte, a szabályos számnak bizonyára jelentősége van. Mielőtt fölállt volna, azt kérdezte: Mi lesz, ha én töröm föl a titkot? Akkor értelemszerűen tiéd a pályadíj is! – Hattyú Sándor úgy mosolygott, mint aki szerint ez a lehetőség kizárható.

Azon a nyáron indította az anyja a kötőket, havonta kétszer összegyűltek az ismeretségi körből a lányok-asszonyok, mindig valaki más otthonában, hozták a tűket és a fonalakat kosárákban, együtt szórakoztatóbban telt az idő, míg készültek a külföldi divatlapok mintái alapján a különféle ruhadarabok, terítők, nipppek. Városunkban nippnek hívták a fotelra, kanapéra helyezett csipkedíszítményt, Miklóska még felnőtt korában is elcsodálkozott, amikor hallotta, hogy másutt a vitrinbe való porcelán szobrocskákat nevezik így. A kötőkén a férfiak nem vettek részt, általában csak az este végén mutatkoztak, jöttek a nőkért. A háziasszony mindig gondoskodott süteményről, beadta a kávé és a teát, néha kompót és gyümölcslet. Ha náluk volt a kötőke – és ez gyakran fordult elő, mert az anyja szervezőként előnyben részesítette saját házukat –, Miklóska általában az ajtóra tapasztott füllel hallgatózott. Így jutott azokhoz a fontos hírekhez, amelyeket jelenlétében elhallgattak vagy félbehagytak: *Nicht for dem Kind!* Márpedig a Hattyú családban szinte minden érdekeset ilyennek ítélték.

Egy kötőkén értesült arról, hogy az apja aláírta doktor Mandell József ügyvéd irodájában a szükséges papírokat, és a Hattyús kéziratot már a Takarékbankban őrzik, de ő gyámja jelenlétében bármikor megnézheti. Nem tudta, ki lehet a gyámja, s mit jelent az, föltételezte, hogy Hattyú Sándor. Az is elhangzott egy számára ismeretlen idősebb asszony szájából, hogy azt a kéziratot nem a gazdag rokon miatt hívják Hattyúsnak, hanem mert legalább annyi egyenes nyakú hattyú szerepel benne, mint ahány pucér nő. Ezek szerint a hattyúk volnának a férfiak? – kérdezte Miklóska anyja, és ő maga is az ajtó mögött, bár csak némán. Nyilvánvaló, így az idősebb nő. De miért? – kérdezte Miklóska hangtalanul, az anyja kimondva. Lizikém, gondoljál a formára! – ezt soká tartó vihogás követte.

Hasonlóképpen jutott tudomására, hogy az ő nevük hivatalosan Hafferer, de a család egyik ága már elintézte a magyarosítást. Úgy döntött, amint lehet, ő is megteszi. A Hafferer úgy hangzott, mint a dadogás. Vagy a lúdgágogás. Amiről újra a hattyúk jutottak eszébe. Elhatározta, hogy amint teheti, ellátogat a Takarékbankba, és leszámolja az egyenhattyúkat, amelyek homályos emlékezete szerint valamenynyien az égnek döfték a csőrüket.

Mindkét gyerekkori elhatározását betartotta. A hattyúk száma valóban egyezett a meztelen nőkével. Nagykorúsága évében beadta névváltoztatási kérelmét a Magyar Királyi Belügyminisztériumban. Tizenhét hónapba telt, mire a hivatal malmi megőrlték, hogy az irataiból is kikerült a Hafferer. Az apja csóválta a fejét: Miklóska, neked mér nem vót jó ügy, ahogy az apádnak, a nagyapádnak és fölfelé satöbbi? Ő vonogatta a vállát. A családban attól fogva az ösöket csak így emlegették: fölfelé satöbbi.

Kora ősszel történt, hogy hármásban sétálgattak a Király utcai korzón, az apja, doktor Mandell József – aki a család ügyvédje volt, s a tágabb baráti körükhöz tartozott – meg ő. Mikor az ügyvéd úr elvált tőlük a Fehér Hattyúnál, melléjük szegődött a tanár úr, aki Miklós osztályfőnöke volt. Rettegett tőle minden diák, élen a saját fiával, annak idején véletlenül épp ő ült Miklós mellett a padban, de ekkorra már maga is tanári diplomát szerzett, irodalom és német nyelv szakokon. Az osztályfőnök matematikát és fizikát oktatott, vérengző módszerekkel.

Vilmos, Vilmos, mondta az idősebbik tanár úr, mi ütött beléd, hogy zsidókkal mutatkozol fényes napvilágnál az utcán? Kire gondolsz? – kérdezte Hattyú Vilmos összevont szemöldökkel. Ne játsszad a hülyét, pontosan tudod, hogy a harácsoló ügyvédre gondolok! – így a tanár úr, azzal a hangsúlyozással, amellyel hajdanán azt mennydörögte a katedráról: Buktatok, fiam, buktatok! Hattyú Vilmos füstölgött az orra alatt, őneki senki ne próbálja megszabni, kivel korzózik. Csak vigyázz, nehogy kiderüljön, hogy ti Haffererek mégse felvidéki svábok vagytok, hanem titkos izraeliták!

Hattyú Vilmos csípőre tette a kezét, s fogalmazta méltatlankodó válaszát. Az ingerültségtől remegett az orra lika. A tanár úr békítőnek szánt mozdulattal vállba bokszolta: A barátnak kötelessége szólni! – ám ez olaj volt a tűzre, Hattyú Vilmos utálta, ha idegenek hozzáérnek, ellenségesen hallgatott. A tanár úr közelebb hajolt: A Magaslat útnál volna egy zsidó villa, a Hart Móricé, a ruhaboltosé, tudod, szép szőlőben, sok gyümölcsfával, tőle ugye elveszik, de még nincsen gazdája, ha akarod, a tiedé lehet! Hattyú Vilmos nem válaszolt, csak nézett a tanár úrra, feszes szájtartással. Gondolkozzál, és szóljál nekem, mielőtt valaki más lecsap rája! Jó... majd gondolkozom... alá szolgálja! – Hattyú Vilmos indult tovább a Főtér felé, a könyökénél fogva húzta magával a fiát.

Őrizték a csöndet egy darabig. A Szigeti úti ház felé tartottak. Az apja végül így szólt, fojtottan: Fiam... látod te, mi folyik itt? Látom, mondta erre ő. Ennek nem lehet jó vége... cselekednünk kell. Nem érette: Mit tehetnénk, édesapám? Majd én megmondom, kezdte az öreg, még halkabban.

Elmesélte, ami a szívét nyomta. Doktor Mandell József ma délelőtt tájékoztatta, őszerinte többé már nincsenek biztonságban az irodájában ügyvédi letétként elhelyezett pénzüsszegek, hiába szerzett strómant, egyre jobban szorongatják a zsidókat, nem lehet tudni. Okosabb, ha más megoldást keresnek. Amúgy azt fontolgatja, hogy összecsomagol, s addig is kimegy családotul Amszterdamba az öccséhez, míg megváltoznak a szelek. Ugyanezt tanácsolja Hafferereknek, a legjobb indulattal.

Mi erről a véleményed, édes fiam? Apa, ez abszurd, még ha igaz is, hogy elveszik a zsidók vagyonát, mi nem vagyunk zsidók, és én meg már tiszta Hattyú vagyok, ergo... Miklós, hallottad a tanár urat, kezdem azt hinni, ma-holnap mind egy lesz, ki tiszta, ki piszkos... mekkora gazember lett, azt hiszi, bele tudnék ülni a más villájába, szőlejébe, tudnék enni abból a termésből akár egy bilinget is? Torkomon akadna! Ebül szerzett jószág ebül vész el! Ha a tanárok is így gondolkodnak, mi lesz a városunkból? Mi lesz Magyarországból? Nagyon-nagyon rosszat sejtetek, édes fiam! – a szeme befátyolozódott felindultságában.

Miklós azon imádkozott, nehogy az apja elsírja magát. Hattyú Vilmost azonban nem olyan fából faragták. Vacsora után behívta a fiát a dolgozószobájába. Már

készen állt a terve. Átveszik a kétezer frankot az ügyvédi irodában. Azután kihozták a Takarékbankból a kéziratot. Elindulnak nyári szabadságra, Ausztriába, valamelyik olcsó Sommerfrischébe, Nándi ajánlott egyet Gratweinben, félórás vonatkozás Grazból, van ott egy szép kis tó, fürödhetnek. Miklós viszont Bécsből elutazik Párizsba a pénzzel és a Hattyús kézirattal a gazdag rokonhoz. Tőle kér tanácsot, s meghúzza magát nála, addig is amíg... – ezt a mondatot nem fejezte be. Meddig, apám, meddig? – csattant föl. Nem tudom... amíg kell! – Hattyú Vilmos sem főnöként, sem apaként nem szerette, ha vitatkoznak vele.

Így történt, hogy Miklós beszállt a párizsi vonatba, a duplafedelű borjúbőr kofferral, amelynek titkos rekeszébe az apja saját kezűleg varrta bele a Hattyús kéziratot, görbe kárpitos tűvel. Megeskette a fiát, hogy utazása valódi célját nem árulja el a család nő tagjainak, őnekik azt hazudták, üzleti ügyet intéz, néhány nap múltán majd csatlakozik hozzájuk a Sommerfrischébe. Viszketett a tenyere, hogy már a vasúti fülkében előhúzza a kéziratot, s a vonatkozás meddő órái alatt alaposan áttanulmányozza, ám nem lett volna biztonságos.

Gond nélkül érkezett a Gare de l'Estre, Párizs legnagyobb és legöregebb pályaudvarára, mely a Nyugatira emlékeztette. Bérautóval vitette magát Hattyú Sándor otthonába. Ott azonban hiába gyötörte a réz kopogtatót, nem tárult föl a boltozatos fakapu. Leült a borjúbőr koffer sarkára, óvatosan, félfenékkel, nehogy összenyomja a kéziratot, melynek Hattyú Sándor szerinti magas kereskedelmi értékét hitte is, nem is. Tűnődött, mit tegyen most, amikor egy főkötős cselédlány jött oda, kezében teli bevásárló kosárral: Mőszjő Átú dö Búdapeszt? – kérdezte kecses fej-tartással. Hattyú Miklós boldogan uizott, francia tudományából ennyire futotta.

Kiderült, hogy a fiatal leány *femme de ménage* Sándornál, azaz háztartási mindenes. Lepecsételt borítékot adott át a lakásban. A gazdag rokon azt írta, halaszthatatlan üzleti ügyek elszólították, elnézést kér, Miklós érezze magát otthon, rendelkezék szabadon Mademoiselle Marie-val, és mindennel, amit lát vagy talál.

Beköltözött a neki szánt szobába, a cselédlány segítségével kipakolta a ruháit, s amikor magára maradt, zsebkésével szétvagdosta az apja szoros öltéseit, s az asztalra tette a Hattyús kéziratot. Most először nyílt alkalma, hogy alaposan megvizsgálja. Vacsoráját csak azért nem kérte oda be, nehogy leegye az itatós tapintású, vastag íveket.

Aznap éjjel kiderült, hogy nem ő rendelkezett szabadon Mademoiselle Marie-val, hanem fordítva, de azért nem volt oka panaszra. Amikor a félmeztelen lány hajnalban kisurrant mellőle, Miklós félálomban eltöprengett, vajon erre célzott-e Hattyú Sándor az üzenetében.

Kizárt dolog, hogy ne lehessen megérteni, mit vetett papírra az ismeretlen szerző – Hattyú Sándor szerint – több száz évvel ezelőtt. Hiszen a betűk azonosíthatóak, elég sok az ismétlődő szó, és a rajzokból is kiindulhat a rejtvényfejtés. Miklós azt az embert, aki a kéziratot összeállította, remetének képzelte. Lehet, hogy a saját szórakoztatására alkotott betűket és nyelvet. De nem kizárt, hogy rejtjeles szövegről van szó, amelyben valamiféle számrendszer rejti a mondanivalót. Ahhoz, hogy ezt kiderítse, sok idő kell. Remélhetőleg a gazdag rokon üzleti ügyei elhúzódnak.

Nem. Hattyú Sándor délután beállított. Böröndje matricája szerint Londonban járt. Miklósnak följánlotta, legyen a jobb keze. De én nem értek a... semmihez! – mondja ő. Az nem baj, csak csináld mindig, amit mondok!

Hattyú Miklós fél évig csinálta mindig, amit a gazdag rokon mondott. Akkor kitört a háború. Végünk van! – Hattyú Sándor ezzel nyitott be a boltba, kezében újsággal, ki fognak utasítani, vagy deportálnak, okosabb, ha mi lépünk előbb.

Le Havre-ba vonatoztak, ott vettek szállást a part közelében. Késő éjszaka vitte át őket a szigetországba egy kopott halászbárka, melyet szeszcsempészek használtak titkos fuvarok céljára. Miklós reszketett a félelemtől, amikor a hullámok dobálták a minden eresztékében recsegő hajót, attól tartott, itt végzik földi életüket mindannyian, s a Hattyús kézirat is a tenger fenekére kerül. Állítólag a só konzervál, gondolta. De az átkelés sikerrel járt, mind a német, mind a brit őrnaszádokat ügyesen elkerülte a kormányos, aki – ezt Hattyú Sándor később mondta Miklósnak – csak néhány szót tudott angolul. Hát milyen nyelven beszélt? Hollandusul.

Odahaza, városunk fölött nem sokkal ezután már áthúztak angolszász légiflották, súlyos motorbőgéssel, de még anélkül, hogy ügyet vetettek volna rá, gyilkos terhüket más célpontok fölött oldották ki. Az ezüstösen csillogó hosszú bombázók körül kisebb, gyorsabb harci gépek járőröztek, védve a nagyokat. Ezek a repülőek városunkba dél felől érkeztek, közeli támaszpontokról, de a vezénylő parancsok Nagy Britanniából érkeztek rádión, sífírozva. Az üzeneteket a német hadvezetés megfelelő részlege igyekezett megfejteni, ahogyan a Luftwaffe és a földi haderők ilyesfajta kommunikációját az angolok erre a célra létrehozott központjában próbálták feltörni. Az angolok szakképzett embereinek egyik székhelye Ipswichben volt, a fővárostól észak-keletre. Minden használható kútfőt ide csoportosítottak.

Hattyú Sándort egy reggel két civil ruhás férfi kereste föl a szállásukon, a Charing Cross közeli garniszállóban. Igazolták magukat, mint a haderő magas beosztású kémelhárító tisztjei, udvariasan megkérték, hogy jöjjön be velük az őrszobára, és hozza magával azt a bizonyos értékes iratot, amelyet bizonyíthatóan külföldről hozott a brit királyság területére. Hattyú Sándor kért öt percet, Miklósnak azt mondta, hamarosan visszatér, megmutatta neki, hol tartja a pénzt és a fontos iratokat, egyebek között a bankszámlájával kapcsolatosakat.

Soha többé nem találkoztak.

A gazdag rokont német kémnek gondolták, a Hattyús kéziratot sífírozott haditervnek tippelték. Erre vonatkozóan Hattyú Sándorból egyetlen hangot sem bírtak kivallatni. Pedig szabad elvonulást ígértek neki és ifjú családtagjának (akit homoszexuális szeretőjének vélték). Másnap kiment az őrjárat Hattyú Miklósért, ő azonban ismeretlen helyre távozott, egyetlen borjúbőr kofferral.

Hattyú Sándor többszázszor volt kénytelen azt válaszolni: Nem tudom! – senki sem hitt neki. A kéziratot Ipswichbe szállították, szoros őrizettel, hogy az ottani dekódolók munkába vegyék. Egyikük, egy olasz apától és francia anyától származó nyelvész professzor elő is állt a megfejtéssel: csak azok az oldalak számítanak, amelyeken fa látható, és azok jelképezik a német főparancsnokságot. Nem véletlen, hogy mindegyik tölgyfaféle, Adolf Hitler kedvenc fája. A szövegben többször előforduló kifejezést és számot április huszadikaként azonosította, azaz Hitler születésnapjával. Ezen a nyomon elindulva hatalmas partraszállás részletes koncepcióját olvasta ki, valahol lenn, délen, Szicília és Görögország között.

Ezt a koncepciót az összes többi szakember megalapozatlannak tartotta, némelyik kifejezetten cáfolta. Így a Hattyús kézirat a titkos levéltárba került. Másfél évvel később leselejtezésre ítélték, majd azután a papírmalomba szállították, nagy kupac kellős közepén. Ott egy segédmunkás vette magához, idegen nyelvű mesekönyvnek hitte, kétéves gyerekének lopta haza. A felesége próbaképpen elvitte a legközelebbi antikváriumba. A tulajdonos azt mondta, ez valamiféle gyerekes utánzat, nem ajánlott érte pénzt. A Meggyeskert nevű ócskástelepen harminc fontot ígért a becsüs, amit az asszony nyomban elfogadott, nehéz idők járták, írta az újság, hogy nemcsak a királyné kertjeiben ültettek haszonnövényeket a virágok helyére, hanem a híres wimbledoni teniszpályák egy részét is termőfölddel szórták be, sárgarépa termesztés céljára.

Hattyú Sándort a kihallgatások lezárultával rövid úton internálták, ellenséges állam polgáraként. Egy kis szigetre került, amelyen a macskák fark nélkül jönnek a világra. Ide azután behatoltak a németek, és a háború legvégéig maradtak, őrizve mindent s mindenkit. A normandiai partraszállás után ezt a szigetet a szövetségesek kikerülték, abban bízva, hogy a németek előbb-utóbb úgyis leteszik a fegyvert. Erre nem került sor egészen addig, amíg a szövetségesek bevonultak Párizsba. Azt a napot azonban Hattyú Sándor nem érthette meg. Szívinfarktus végzett vele, illetve az orvosi ellátás hiánya.

Hattyú Miklós észak felé igyekezett Londonból. Hamar elkapták. Őt egy másik kis szigetre internálták, amely végig brit fennhatóság alatt maradt, és ott is fark nélkül születtek a macskák. Imádkozott, hogy ezt az érdekes tény elmesélhesse majd Hattyú Sándornak. A háború végén több hetes bürokratikus hercehurca után szabadon engedték. Visszavitték Londonba, ahol egy laktanyában újra átesett az igazolási procedúrán, és ideiglenes okmányokkal elindulhatott haza.

Mire megérkezett, a szovjet parancsnokság már berendezkedett városunk legszébb pontján, s az elhagyott javakat szétosztó telep is üzemszerűen működött. Hattyú Miklós csak egy batyut hozott a vállán. A Szigeti utcai házban idegeneket talált, akik azonnal kiürítettek számára egy szobát, történetesen éppen azt, amelyben felnőtt, ide nem volt ereje beköltözni. A Nádor szálló kávéházának hetyke bajszos pincérétől tudta meg, hogy a családtagjait fölszállították a nyilasok az auschwitzi vonatra – a zsidókkal együtt. Miért? – kérdezte erőtlenül. Mert kedves édesapád erősen hőzöngött, azért.

El tudta képzelni kedves édesapját erősen hőzöngeni. A főpincér nem szolgáltatott részletekkel, ajánlotta, érdeklődjék a zsidó hitközségnél. A zsidó hitközségnél, sváb származásúakról? A pincér erre: Miért kérdezel folyton vissza, mint a zsidók? Hattyú Miklós dühödten távozott, fizetés nélkül, de nem futottak utána.

A zsidó hitközségnél abba az irodába küldték át, amelynek a fekete üvegtábláján ez állt: Hevra Kadisha. Ósz hajú, kapedlit viselő férfi fogadta, viharvert íróasztalánál, hellyel kínálta. Nem tudott sokkal többet a pincérnél. Hattyú Miklós sírva fakadt. Az ósz hivatalnok együttérzőn bólogatott, mint aki már sok ilyet látott. Aztán a fejére csapott: Várjunk csak! – átügetett a szomszédos terembe, és egy vastag dossziéval tért vissza. Maga tehát Hattyú Miklós? – kérdezte vizsgáztatón. Igen... de régen Hafferer voltam... felvidéki sváb család – tette hozzá reményvesztetten. Nos, a legjobbkor jött, magát ki kell húznunk!

Néhány hivatalnok sereglett oda a nyitott ajtón át. No de ilyet! – mondta egyikük. Valaki más összecsapta a tenyerét: Smá Jiszróel! A többiek, talán félreértve, tapsolni kezdtek. Hattyú Sándor úgy érezte, föl kéne állnia, és meghajolni, ám a végtagjai nem engedelmeskedtek.

A dossziéból nyomtatásra szánt barnás árnyalatú ívek kerültek elő. Lista, ünnepléses betűkkel. Laponként csupán tucatnyi név. Így:

Hattyú Endre
Hattyú István
Hattyú Jenő
Hattyú Juci
Özv. Hattyú Mendelné
Hattyú Miklós
Hattyú Miklósné
Hafferer (Hattyú) Nándor
Hattyú Vilmos
Hattyú Vilmosné
Hafferer (Hattyú) Zoli
Hattyú Zsoltné

Az ősz férfi fogott egy vonalzót, odafektette, tollhegyét a tintatartóba mártotta, és óvatosan áthúzta Hattyú Miklós nevét: Na, majdnem kinyomtatták a holtak között, ezt megúsza! Ő újra sírva fakadt. Mindennek a tetejébe egyszerűen kihúznak! – gondolta. Azért ez nincsen rendben. Mondani nem bírta.

Maga a szerencse fia, embertársam! – az ősz hivatalnok rázta a kezét. Halottnak hitték, s íme, itt van! Ilyen csodáktól azért visszakapja az ember az életkedvét.

